

LUND
UNIVERSITY

Barnen från S:t Jakob

TOLKNING AV SOCIOEKONOMISK KONTEXT UTIFRÅN EN
OSTEOLOGISK ANALYS AV S:T JAKOB I LUND

MARIA PETERSEN

Kandidatuppsats i Historisk Osteologi
HOSK04 HT-14
Handledare Helene Wilhelmson
Examinator Torbjörn Ahlström
Institutionen för Arkeologi och Antikens historia
Lunds Universitet

S:t Jacobs church and burial site from medieval Lund was excavated in 1983. There has until now not been any osteological study and there is nearly no information about the church. To gain more information about the church and the burials, an osteological study has now been made. The analysis is based on aging and sexing the skeletons to enable a socio-economic discussion. 93 out of 320 excavated graves was examined and the material was divided into two time periods, 1100-1200 and 1200-1560. It was possible to determine age from all of the skeletons though it was only possible to determine sex from 31 skeletons, 26 of these were dated to 1100-1200 and 8 was dated to 1200-1560. The division between males and females was relatively equal and the adult age corresponded to the result of other contemporary graveyards from Lund. The result also showed that about one third of the burials were children. The reason why there were so many children buried at S:t Jacobs churchyard remains uncertain, but a few theories is presented. The paper discusses if the result depends on the fact that Lund was growing quickly or even the placement of the graves, since only the area in front of the choir is excavated. The main theory is a possible orphanage due to the high amount of children, but also because the friary of S:t Jacob have been known for taking care of orphan children in Europe during this time period. A future study of diseases would be especially interesting for testing the possible theories.

Key words

Sexing, aging, Social Status, Medieval, Lund, St. Jakob's Cemetery.

INNEHÅLL

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställning	4
1.2 Osteologisk analys som bas för socioekonomisk tolkning	5
2.0 Material och metod.....	6
2.1 S:t Jakobs kyrkogård och kyrka.....	6
2.1.1 S:t Jakobs Socken.....	7
2.2 Bedömningsmetoder för kön	8
2.3 Bedömningsmetoder för ålder	10
2.4 Jämförande material från medeltida Lund	12
3.0 Analys.....	14
3.1 Resultat	14
3.1.1 Könsfördelning	15
3.1.2 Åldersfördelning.....	17
3.2 Åldersfördelning bland subadulta.....	19
4.0 Diskussion	22
4.1 S:t Jakob och medeltida Lund.....	22
4.2 Jämförande material från medeltida Lund	27
4.3 Slutdiskussion	28
5.0 Sammanfattning	30
Litteraturförteckning	32
Bilagor.....	36

Tack till

Helene Wilhelmson

För ett stort stöd och en värdefull handledning

1. INLEDNING

1.1 Syfte och frågeställning

År 1983 utfördes i samband med bebyggelsen av nya bostadshus en utgrävning av kyrkan S:t Jakob. 1985 skrevs en rapport för den arkeologiska undersökningen, men inga osteologiska analyser gjordes. Totalt grävdes 320 hela eller fragmentariska gravar ut, samt påträffades ca 180 disartikulerade skallar i gravfyllningen.

Idag vet vi inte hur kyrkan och kyrkogården användes, eller vem som använde den, då det inte finns någon än så länge påträffad skriftlig information specifikt kring kyrkan. Därför är syftet med denna uppsats och en osteologisk analys ta reda på mer kring vilka det var som blev begravda på S:t Jakobs kyrkogård i medeltida Lund, i den mån det går, även vem som nyttjade kyrkan.

Inför uppsatsen gjordes en osteologisk analys av 93 gravar. Den osteologiska analysen var fokuserad på livslängd och kön för att möjliggöra en socioekonomisk diskussion kring levnadsstandard. Då ett fåtal gravar omnämndes i rapporten med speciella begravningar, exempelvis kistor eller gravar med flera individer, kommer dessa att diskuteras närmare och jämföras med de övriga gravarna. Resultatet av den osteologiska analysen kommer slutligen att jämföras med samtida medeltida kyrkogårdar från Lund. Syftet med jämförelsen är att värdera om ålders och könsskillnaderna i St Jacob i jämförelse med dessa material är representativa för en period, typ av kyrkogård eller om andra förklaringar bör sökas.

Målet med uppsatsen blir därför att ta reda på följande:

- Vilka begravdes på S:t Jakobs kyrkogård och går det att se om dessa tillhörde en högre eller lägre socioekonomisk status
- Hade kyrkan, eller samhället runt denna en specifik funktion?

1.2 Osteologisk analys som bas för socioekonomisk tolkning

Genom att analysera skelett osteologiskt har vi inte bara möjligheten att se samhällets levnadsstatus, utan vi kan även gå ner på individnivå. Vi kan genom att studera hur samhällena gick igenom olika katastrofer, till exempel epidemier eller krig, men också hur det vardagliga livet fortskred (Larsen, 1997, p. 2ff).

Något som debatteras i uppsatsen är faktumet att vi endast ser de sjuka och avlidna bevarade som skelett. Det är alltså dessa individer som speglar hela det samhälle som de levde i. Därför kan materialet ge en skev och felaktig bild av exempelvis sjukdomar. När ett samhälle har haft en så hög barnadödlighet är det därför viktigt att ha i åtanke att de barn som varit friska, alternativt överlevt sjukdomar, har sedan blivit vuxna. Likväl kan ett sådant mortalitetsmönster påvisa sociala skillnader mellan exempelvis män och kvinnor och ålder. Detta kallas för *Den osteologiska paradoxen*. (Wood , et al., 1992)

Socioekonomisk status kan spegla sig i hälsan, ju bättre hälsa, desto bättre status. Likväl kan placeringen på kyrkogården visa på en högre eller lägre status (Roman, 2011). Uppsatsen kommer därför att delvis fokusera på detta och även eventuella statusskillnader mellan könen.

Man kan även studera förekomsten av sjukdomar och slitage på kroppen genom att studera osteologiska markörer. Med hjälp av detta kan man exempelvis se huruvida en individ har utsatts för en upprepande aktivitet, vilket kan användas i diskussioner kring sociala skillnader (Larsen, 1997, p. 161). Man kan även karies för studering av dieten, d.v.s. om den var kolhydratrik. Även detta kan användas för att studera eventuella sociala tillhörigheter (Larsen, 1997, p. 65f). Detta studerades samtidigt på samma material och presenteras i respektive uppsats (Svensson, in prep) (Holmgren, 2015).

2. MATERIAL OCH METOD

2.1 S:t Jakobs kyrkogård och kyrka

Den osteologiska analysen av materialet från S:t Jakobs kyrkogård i denna studie är baserad på 93 st individer. En del gravar sorterades bort pga. dålig bevaring och av resten gjordes ett urval efter gravnummer. Detta motsvarar drygt en tredjedel av det totala antal skelett som grävdes ut. Dock motsvarar det utgrävda materialet troligen endast en bråkdel av det totala antalet individer som begravdes på kyrkogården.

Efter utgrävningen presenterades ett rekonstruktionsförslag i rapporten där kyrkan tolkas att ha varit 27,5 m lång, 10,8 m bred varav koret och absiden var 9,5 m lång och 7,7 m bred. Under utgrävningen hittades även fundament till bärande pelare. Kyrkan antogs vara gjord endast av sten då varken trä eller tegel påträffades i grundmuren. Två gravar skär av korets grundmur, alltså har dessa två gravar placerats på platsen före koret byggdes. Det är därför högst troligt att kyrkan har byggts om. Dessutom är en grav placerad i koret, vilken är daterad till en äldre period än den period då man började begrava folk inuti kyrkor. Man tror därför att kyrkan först bestod endast av ett långhus i sten då det inte finns belägg för en byggnad i trä. I rapporten uppskattas det att drygt 2500 individer har gravlagts på kyrkogården under dess användningstid. (Ryding, 1988)

Under utgrävningen markerades samtliga funna individer ut på en planritning. I samband med den osteologiska analysen markerades, på samma planritning, män, kvinnor och subadulta för att möjliggöra en analys av en eventuell segregering på kyrkogården. Utöver detta är spridningen av individer i kistor registrerade på samma planritning (se bilaga 1 & 2).

I utgrävningsrapporten är gravar med utmärkande drag framhävda under kapitel "Konstigheter". Dessa individer är: 146 och 147 som är sambegravda med individ 147 i midjehöjd, individ 233 och 235 där individ 235 var begravd i famnen på individ 233. Individ

131 var begravd med en pilgrimsmussla på bröstet och individ 186 låg begravd med uppdragna ben. De som omnämns som begravda i kistor är individ 172 som låg begravd i tegelkista, individ 115 och individ 175 begravdes i träkista och individ 102 var begravd i träkista på kalkbädd. Individ 85 låg begravd på mage, men denna grav analyserades inte i denna studie (Ryding, 1988). Dessa gravar är inte ”konstiga”, dock är detta de enda gravar som kan studeras närmre gällande gravskick och begravningsritualer. Därigenom kan man få en inblick i det samhället som kyrkan var en del i såväl som enskilda individer. Sålunda kan man möjliggöra en tydligare bild kring vilka det var som blev begravda på S:t Jakobs kyrkogård.

Dateringen av gravarna gjordes med hjälp av placeringen av armarna. De olika placeringarna är typiska för de olika perioderna och kan därför användas för att datera gravarna och därigenom kyrkans användande. Dateringen gjordes även genom analys av kyrkogårdens stratigrafi och analyser av det tegel som påträffades (Ryding, 1988).

2.1.1 S:T JAKOBS SOCKEN

Kyrkans placering omnämns kortfattat i *Lunds Historia* av Blomqvist (1951). Gravarna är placerade i utkanten av det som vi idag kallar Gråbrödrakvarteret, alltså intill det dåvarande Gråbrödraklostret. Kyrkogården låg där idag tomterna 22 och 23 i kvarteret Gråbröder ligger. S:t Jakobs socken har också omnämnts i medeltida urkunder (Blomqvist, 1954, p. 228), d.v.s. en skrift som används som bevis i juridiska sammanhang (Ramberg, 2014). Främst omnämndes S:t Jakobs socken år 1303 då domprosten Andreas gav all sin lösa och fasta egendom till en gård belagd i S:t Jakobs socken där altarvikarien bodde. Därefter köpte kyrkan, under de följande tvåhundra åren, upp mark i S:t Jakobs socken tills kyrkan slutligen ägd 8 st av gårdarna, vilket motsvarade ca hälften av sockens gårdar. År 1383 köpte ärkebiskopen Magnus Nilsson en hörngård i S:t Jakobs socken som låg mitt emot Gråbrödraklostret. Gården blev överlåtten till domkapitlet för själamässor. Det samma gäller

flera närliggande gårdar i S:t Jakobs socken som var ägd av borgare, men likt hörngården överläts till domkapitlet för själamässor (Blomqvist, 1954, p. 228ff).

I S:t Jakobs kyrka verkade S:t Jakobs brödraskap. Detta brödraskap omnämns endast en gång då brödraskapet före reformationen ställdes till förfogande att hålla tre mässor om dagen. Dock har liknande brödraskap, under aposteln Jakob, i Europa under samma tid haft som uppgift att ta hand om föräldralösa barn. Det är inte omöjligt att S:t Jakobs brödraskap i Lund kan ha haft samma funktion (Blomqvist, 1954, p. 238). Det är utifrån tillgängligt källmaterial i högsta grad en öppen fråga vilka som begravts på St Jacobs kyrkogård och vilka som brukat kyrkan. Denna studie kommer att undersöka specifikt om barnhemshypotesen är sannolik eller om ålders och könsfördelningen pekar på ett par gårdar/en socken snarare.

2.2 Bedömningsmetoder för kön

De primära metoderna för bedömning av kön är baserade på bäckenbenet. Dessa metoder är baserade på bäckenbenets morfologi. Bland annat Buikstra och Miele samt Phenice har utvecklat metoder för bäckenbenets utseende och huruvida de manliga respektive kvinnliga dragen varierar. Detta bedöms genom att studera de morfologiska skillnaderna på bäckenbenet. Dragen finns huvudsakligen att finna på blygdbenet, men även genom att studera det övriga bäckenbenets storlek och form (Buikstra & Ubelaker, 1994, p. 16 f)

Vidare studerades vinkeln på stora tarmbensvinkeln och förekomsten av preaurikulära fåran på bäckenet enligt Buikstra & Ubelaker (1994) då dessa drag varierar för män och kvinnor. Dessa drag studeras och bedöms huruvida de tycks vara manliga respektive kvinnliga (Buikstra & Ubelaker, 1994, pp. 18f). I de fall där pubisbenet inte var bevarat användes stora tarmbensvinkeln primärt då preaurikulära fåran inte är lika tydligt påvisande som könskaraktär då den tenderar att variera i tydlighet (Bruzek, 2002). Dock finns det inget enskilt drag som är helt tillförlitligt för att könsbedöma en individ, då det alltid finns

variationer inom olika populationer. Därför innebär en könsbedömning just en *bedömning* av dessa karaktärer för att sedan basera en tolkning av könsdragen utifrån många karaktärer där litteraturen rekommenderar att använda bäckenet primärt. (bilaga 4) (Cox & Mays, 2000; Bruzek & Murail, 2006; Boldsen & Milner, 2012).

Kraniet användes endast som komplement (bilaga 4) vid könsbedömning då de morfologiska dragen varierar betydligt mer än dragen på bäckenbenet. Kraniets morfologiska drag kan variera med ålder, alltså kan samma individ ha olika könskaraktäristiska drag på kraniet beroende på ålder (Bruzek & Murail, 2006). Det varierar dessutom inom populationer huruvida de kraniala dragen generellt är grova respektive gracila, därför kan denna skala anses vara relativ (Walrath, et al., 2004). Således kan kraniets drag vara tillförlitliga vid könsbedömning för vissa populationer, samtidigt som dessa kan vara otillräckliga för andra (Buikstra & Ubelaker, 1994, p. 19). Bäckenbenet tenderar istället att vara mer tillförlitligt vid könsbedömning då den könsspecifika skillnaderna i form och storlek är direkt kopplade till människans reproduktion (Bruzek & Murail, 2006; Boldsen & Milner, 2012)

Vid bedömning av gravar där varken bäcken eller skalle är närvarande är det möjligt att använda sig av osteometri, dvs. mätning av ben för bedömning av ålder och kön. Dock valde jag att avstå från osteometri vid könsbedömningen då detta kan generera en stor gråzon, d.v.s. individer som blir obedomda. En sådan bedömning hade dock krävt ett referensmaterial, så likt detta som möjligt för att bedömningen skulle vara tillförlitlig, då könsdimorfismen kan variera beroende på aktivitetsmönster mellan populationer. Samtidigt hade man kunnat göra en inre jämförelse av materialet där de könskaraktärer som mäts blir referenserna, dock gjordes detta inte då många gravar inte innehöll bevarade kranier eller bäcken samtidigt. (Bruzek & Murail, 2006).

Merparten av gravarna innehöll inte både bäcken och kranium i skick för könsbedömning. Av denna anledning valdes gravar som inte hade bäcken bort ur analysen vid könsbedömningen och då kraniet fanns användes det som ett komplement till bedömningen av bäckenet

I bilaga 4 finns specificerat alla karaktärer som registrerats i denna studie.

2.3 Bedömningsmetoder för ålder

För åldersbedömning av vuxna individer studerades främst bäckenbenet. Åldersbedömningen baserades på två ålderspåvisande drag, ytorna på pubissymphysen och den öronformade leden.

Pubissymphysen är den mittlinje som, förbunden via brosk, sammanfogar bäckenbenet vid pubisbenet (White et al., 2011, p. 232 f.). Pubissymphysen har dessutom länge ansetts vara en av de mest pålitliga metoderna vid åldersbedömning av vuxna (Garvin, et al., 2012). För åldersbedömning av pubissymphysen användes två olika metoder, Todd (1921) och Suchey-Brooks (1990), där man genom att studera slitaget på pubissymphysen kan man placera in individen i en åldersfas med ett spann på ca 10 år (Buikstra & Ubelaker, 1994, p. 22 ff) (Garvin, et al., 2012). Dock skiljer sig dessa två metoder något då Suchey-Brooks metoden skiljer mellan män och kvinnor vid studie av pubissymphysen, medan Todd har en gemensam bedömning för kvinnor och män, som är baserad på en bedömning av män (White, et al., 2011, p. 397ff).

Vidare användes den öronformade leden mellan korsbenet och bäckenbenet enligt Lovejoy et al (1985). För bedömning av denna led används liknande metoder som för pubissymphysen, där man genom att studera slitaget kan placera in individen i olika åldersfaser (Buikstra & Ubelaker, 1994, pp. 24-32; Buckberry & Chamberlain, 2002; Garvin, et al., 2012; Boldsen & Milner, 2012). Det är dock viktigt att ha i åtanke att åldrandet är en process och detta kan medföra vissa svårigheter vid bedömning av individer som befinner sig i ett yngre stadiet av en åldersfas. Det är därför viktigt att vara konsekvent med att inga drag från en yngre åldersfas vara närvarande (Milner & Boldsen, 2012).

Dessa metoder för bedömning av bäckenbenet användes i största mån tillsammans, men då det var många fall där pubissymphysen saknades, pga. bevaring, gjordes bedömningen enbart utifrån den öronformade leden på dessa individer.

Som barn består benen av fler delar än vad de gör hos en vuxen individ, där bland diafysen som är ”mittdelen” på benet och epifyserna, ledytorna, som sedan sammanfogas med diafysen. Genom att registrera hur långt denna sammanväxt har fortskridit kan du få fram en ålder på individen, ibland med ett åldersspann på endast ett fåtal år. För åldersbedömning av barn och unga vuxna registrerades sammanväxten av epifyserna enligt (Schaefer, et al., 2009). När tänder fanns bevarade gjordes en analys av tandframbrott enligt Ubelaker (1989) (Svensson, in prep). I de fall där åldern bedömd genom tandframbrott och epifyssammanväxt inte överensstämde användes tandframbrottet som primär åldersindikation, då tandframbrotten är mer genetiskt styrt än epifyssammanväxten, vilken kan försenas pga. näringsbrist och/eller sjukdomar. (White, et al., 2011, p. 385 f). Dessutom kan epifyssammanväxten variera med ungefär 1-2 år för pojkar och flickor (Cardoso, 2008), samtidigt kan epifyssammanväxten variera individuellt (White, et al., 2011, p. 391). Könnsbedömning av subadulta gjordes inte och detta kan inte bekräftas i materialet, men är dock ännu en god anledning till att använda sig av tandframbrott vid åldersbedömning av subadulta.

I de fall där bäckenbenet var för fragmenterat, eller saknades helt baserades åldern på epifyssammanväxten där samtliga tillgängliga epifyser som var komplett sammanvuxna, bedömdes till vuxna (kategori adult – senil). Dessa individer har dock inte blivit bedömda till en mer precis ålder än så (bilaga 3).

Skeletten åldersbedömdes inte med hjälp av osteometri, vare sig för vuxna individer eller barn. Detta för att få möjlighet att studera ett större antal gravar. Likväl är analyser av skallens suturer, vilket kan användas för en närmare åldersbedömning, inte gjord av samma anledning. Dock är flera metoder inte en nödvändighet då de inte alltid bidrar med en större precision. Åldern blir slutligen en sammanfattad ålder och kan således variera beroende på osteolog och tolkning, vilket är något som debatteras inom osteologin. Möjligtvis hade bortfallet av individer kunnat minskas, men på bekostnad av materialets tillförlitlighet (Lovejoy, et al., 1985; Bedford, et al., 1993; Bruzek & Murail, 2006; Boldsen & Milner, 2012; Milner & Boldsen, 2012).

I bilaga 5 finns specificerat vilka metoder som använts vid åldersbedömning.

2.4 Jämförande material från medeltida Lund

Caroline Arcini (1999) gjorde en omfattande osteologisk undersökning baserat på ett material bestående av 3305 analyserade gravar från medeltida Lund. Ca 31 % av de analyserade individerna var subadulta och ca 69 % bedömdes till adulta. Gravarna kom från 4 st olika samtida kyrkogårdar från Lund som alla låg innanför Lunds stadsvallar, såsom även S:t Jakobs gjorde (Arcini, 1999, p. 53ff). Metoderna för bedömning av ålder och kön var liknande som de jag använde mig av i min studie, då Arcini (1999) bland annat använde sig av benstorlek, sammanfogningen av suturerna på kraniet och osteometri (Arcini, 1999, p. 50ff). Arcini använde sig även av tandslitage (Arcini, 1999, p. 52). De nämnda metoderna som Arcini använde genererar en bredare åldersbedömning av materialet. Möjligtvis hade användandet av tandslitage kunnat generera en närmre ålder för de adulta, något som jag valde att avstå från för att få möjlighet att studera en större del av materialet.

Andelen män är generellt högre i material från alla kyrkogårdar som Arcini (1999) studerade, och varierade mellan ca 30 – 60 %. Andelen individer som gick att könsbedöma varierade mellan 67-93%. (Arcini, 1999, p. 55f).

I materialet från S:t Stefans, medeltida Lund, beskriver Mårtensson (1980) hur materialet är indelat i flera perioder där period I och IV omnämns huvudsakligen. I period I (1050 – 1110) är den totala medelåldern 29,6 år, 31,3 år för män och 28,8 för kvinnor. Samtidigt var andelen unga barn (infans) påfallande hög. I period IV (1436 -1536) var dock medelåldern för män något högre än för kvinnor, 27,3 för män och 24,9 för kvinnor. Andelen barn (infans och juvenile) var fortfarande hög, dock något lägre jämfört med period I (Persson & Persson, 1981)

I period I könsbedömdes 31 st individer, där 17 st bedömdes till kvinnor och 12 st bedömdes till män. I period IV tillräknades 43 st individer varav 24 individer bedömdes som kvinnor och 13 individer bedömdes som män. Andelen män är således högre i båda perioderna (Mårtensson, 1980, p. 155). Ingenstans specificeras vilka metoder som använts för bedömning av kön och ålder i analysen av materialet från S:t Stefan. Dock nämner Persson och Persson

(1981) att drygt hälften av det upptagna skelettmaterialet består av kranier. Jag utgår således ifrån att könsbedömning, och till viss del åldersbedömning, är gjord utifrån endast kranium. Detta är iså fall något som skiljer sig synnerligen från min studie.

På en medeltida kyrkogård kan man vänta sig en uppdelning bland kvinnor och män. I ett samtida material från Västerhus kyrkogård blev männen gravlagda i söder, och kvinnor i norr. Dessutom kunde placering på kyrkogården vara i relation till eventuell status, ju närmre koret desto mer exklusivt. En segregering av barn är dock inte självklar då barn kunde begravas på båda sidorna av kyrkan oberoende av könstillhörighet upp till ca 14 års ålder (Roman, 2011). Detta har dock inte observerats i Lund tidigare och förväntas inte att påträffas på S:t Jakobs kyrkogård (Arcini, 1999, p. 32). Detta skulle dock vara svårt att belägga då man generellt inte könsbedömer barn.

På samtida medeltida kyrkogårdar i Lund (runt ca år 1100) har ett antal barn blivit begravda kring koret, vilket är den allra heligaste delen av kyrkan. Detta är dock inte genomgående för alla undersökta kyrkogårdar där t.ex. K3 (1200-1536) och D3 (1050-110) har visat motsatsen. På dessa kyrkogårdar har barnen blivit begravda i utkanten av kyrkogården, samtidigt som man under en tidigare period (1050-1100) har begravt små barn i kistor runt koret. Barnen låg också oftare begravda i kistor i förhållande till de vuxna. Detta visar på en stor omsorg vid gravsättningen av barnen (Arcini, 1999, pp. 32f, 64).

Som jämförande material är Arcinis (1999) och Persson och Perssons (1981) material mycket olika. Då Caroline Arcini har ett betydligt större material, 3576 individer, ger det en bredare referens (Arcini, 1999, p. 48). Materialet från S:t Stefan, som är baserat på 100 st individer, ger inte än lika bred referens (Persson & Persson, 1981).

Invånarantalet i Lund uppskattas att ha varit 5000-7000 på 1100-talets mitt. Dock minskar invånarantalet något under sen- och högmedeltiden till 3000-3500 invånare (Carelli, 2001, p. 115). En hög barnadödlighet kan sättas i relation till att Lund ökar i storlek under den tidigare perioden och invånarantal (Arcini, 1999, p. 29ff). Ett större invånarantal innebär fler barn, men också att staden eventuellt blir en mindre hygienisk miljö då invånarna tvingas att bo

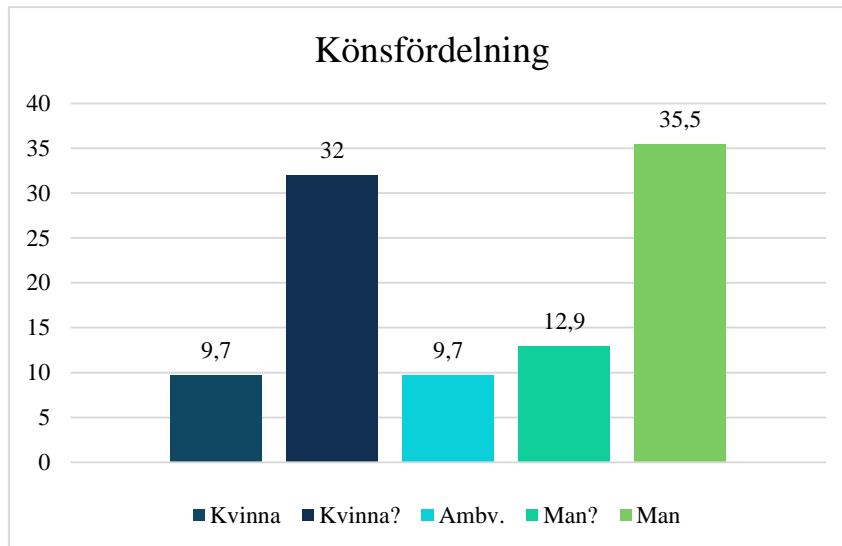
tätare, men även att antalet latringropar ökar. Under dessa förhållande sprids sjukdomar och epidemier lättare där barn generellt drabbas först (Arcini, 1999, p. 67).

3. ANALYS

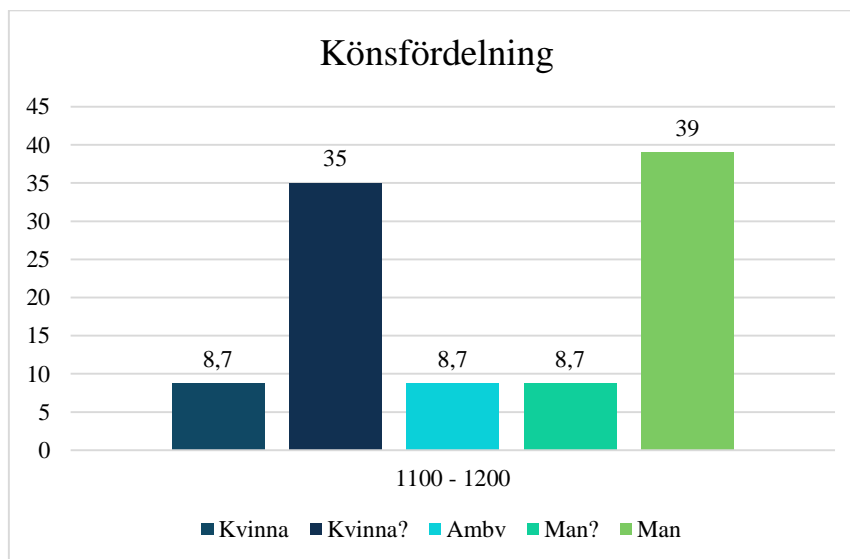
3.1 Resultat

Presentationen av analysresultatet har delats upp tre olika format: det totala materialet, den äldre perioden (1100-1200) samt den yngre perioden (1200-1560). Denna indelning har gjorts både gällande åldersfördelning och könsfördelning. Gravarna har indelats i dessa perioder efter den datering som gjordes vid utgrävningen och presenterades i rapporten och är specificerat för var grav (Ryding, 1988). Av de 93 individer, varav 62 vuxna, gick endast 31 individer att könsbedöma och en del vuxna individer gick inte att åldersbedöma närmare än till just vuxna (adult-senil). Detta stora bortfall gör att materialet i sig eventuellt inte är representativt för kyrkogården, allra minst materialet tillhörande den yngre perioden (1200-1560) gällande könsbedömning där endast 8 individer av 18 vuxna gick att könsbedöma. Därför är det inte möjligt att diskutera könsskillnader i den yngre perioden på samma sätt som den äldre.

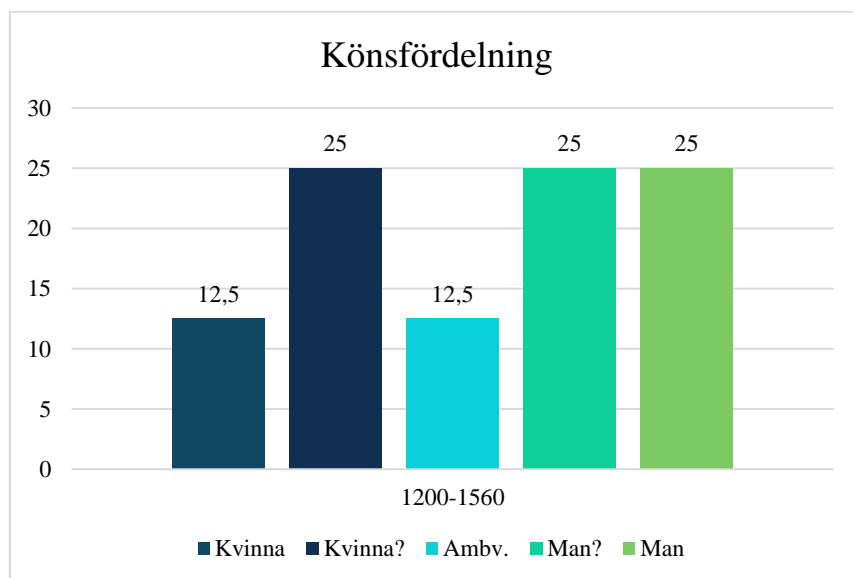
3.1.1 KÖNSFÖDELNING

Figur 1 Könsfördelning i procent (%) bland de bedömda individerna i det totala materialet N=31

Figur 2 Könsfördelning i procent (%) bland de bedömda individerna i perioden 1100-1200 N=23

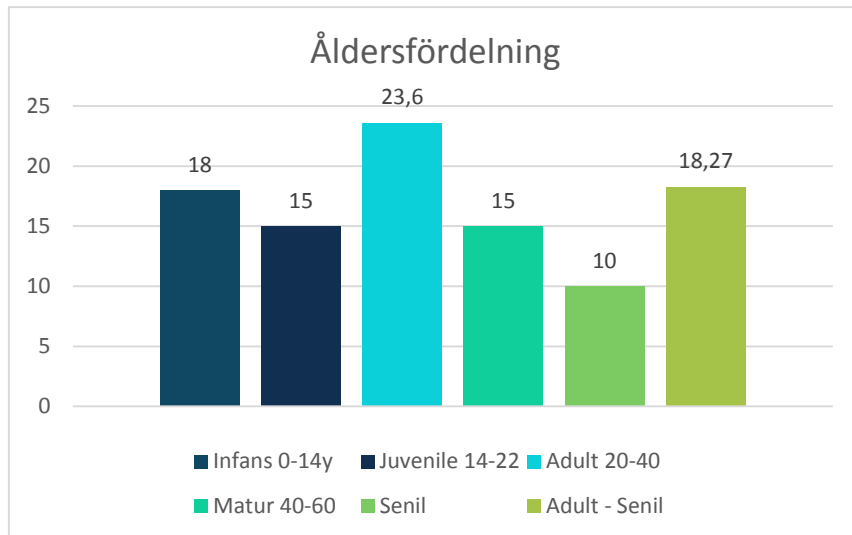

Figur 3 Könsfördelning i procent (%) bland de bedömda individerna i perioden 1200-1560 N=8

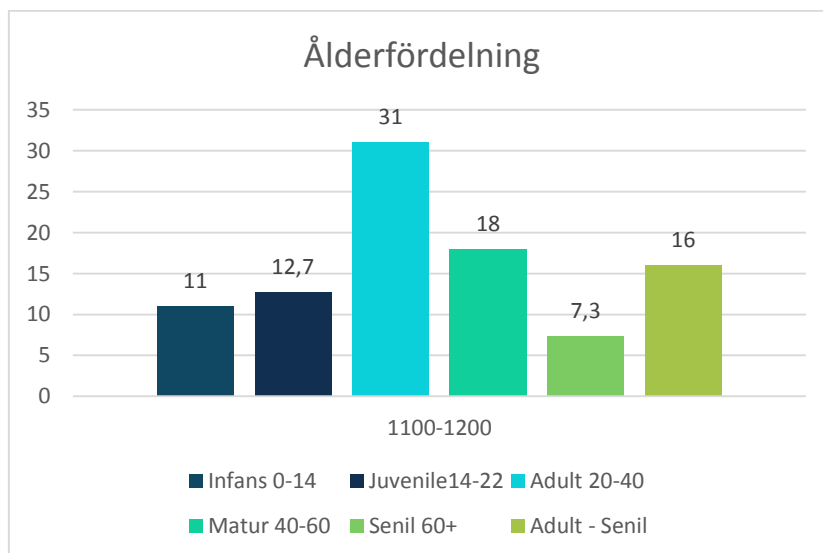
I det totala materialet (figur 1) fanns det 31st individer (50 % av antalet vuxna) som gick att könsbedöma. Av dessa är 35,5 % män och 9,7 % kvinnor. 32 % är bedömda till kvinnor (?), vilket innebär att deras könskaraktärer inte har varit lika tydligt kvinnliga. Det samma gäller för de 12,95 % som blivit bedömda till män (?). Skillnaden i könsfördelningen är inte särskilt markant, även om andelen män är något högre än kvinnor. Barn och individer som saknat de könskaraktäristiska dragen pga. tafonomi har inte räknats in i statistiken för att ge en tydlig bild av de bedömda individerna.

Då endast 8 individer var daterade till den yngre perioden (figur 3) ändras inte könsfördelningen avsevärt för den äldre perioden (1100-1200) (figur 2). Totalt är dock andelen män något högre än jämfört med andelen kvinnor. Bland de 8 individer som gick att könsbedöma var fördelningen mycket jämnare. Dock motsvarar 25 % endast 2st individer, medan 12,5 % motsvarar 1 individ. Detta resultat kan inte tas som representativt för den yngre perioden.

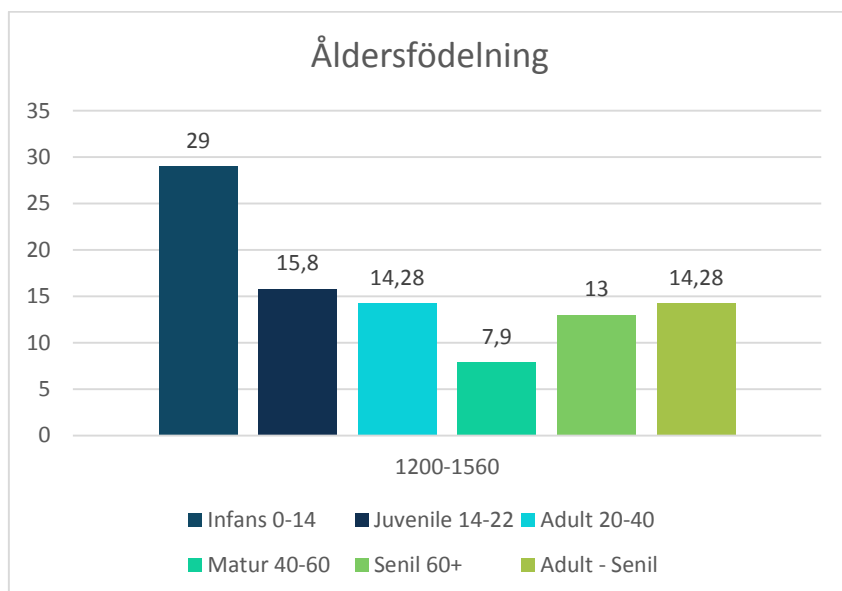
3.1.2 ÅLDERSFÖRDELNING

Figur 4 Åldersfördelning i procent (%) bland de bedömda individerna i det totala materialet N=93

Figur 5 Åldersfördelning i procent (%) bland de bedömda individerna i perioden 1100-1200 N=55

Figur 6 Åldersfördelning i procent (%) bland de bedömda individerna i perioden 1200-1560 N= 35

Alla individer (figur 4) gick att åldersbedöma till en något mer specifikare ålder, eller en åldersgrupp. Andelen vuxna är avsevärt hög då en del (totalt 17 st) vuxna bedömdes till adult-senil, alltså kan andelen individer tillhörande ålderskategorierna adult, matur eller senil vara underskattat.

I den äldre perioden (figur 5) är andelen adulta fortfarande hög, påfallande högre än de övriga åldersgrupperna. Andelen barn tillhörande åldersgrupperna infans och juvenile motsvarar drygt en fjärdedel av materialet.

Andelen yngre barn ökar markant under den yngre perioden (figur 6), där andelen barn tillhörande åldersgrupperna infans och juvenile ca 45 %, nästan hälften av materialet. Det är främst andelen individer i åldersgruppen infans som ökat

Förutom statistiken så beskrivs ett par speciella gravar närmre nedan.

Individ 146, som låg begravd i samma grav med individ 147 i midjehöjd, bedömdes som en adult individ (25-39 år) och kön gick inte att avgöra. Individ 147 bedömdes till barn, utan närmare åldersbedömning och daterades till den yngre perioden.

Den andra omnämnda sambegravningen var individ 235 och 233 där individ 233 bedömdes till en man som var ca 40 – 44 år. Individ 235 bedömdes i sin tur som ett 3 årigt barn (+/- 12 mån). Dessa individer daterades till den äldre perioden.

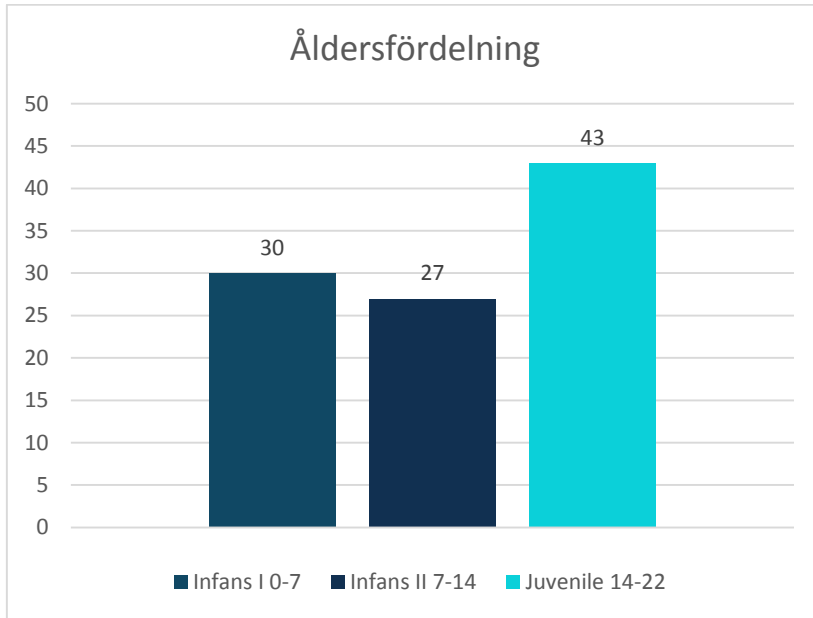
Individ 186, en individ begravd med uppdragna ben, kunde varken könsbedömas eller ålderbedömas närmre än till adult, men daterades till den yngre perioden.

Individ 131, begravd med pilgrimsmussla på bröstet, bedömdes till kvinna (?), 30-35 år och daterades till den äldre perioden.

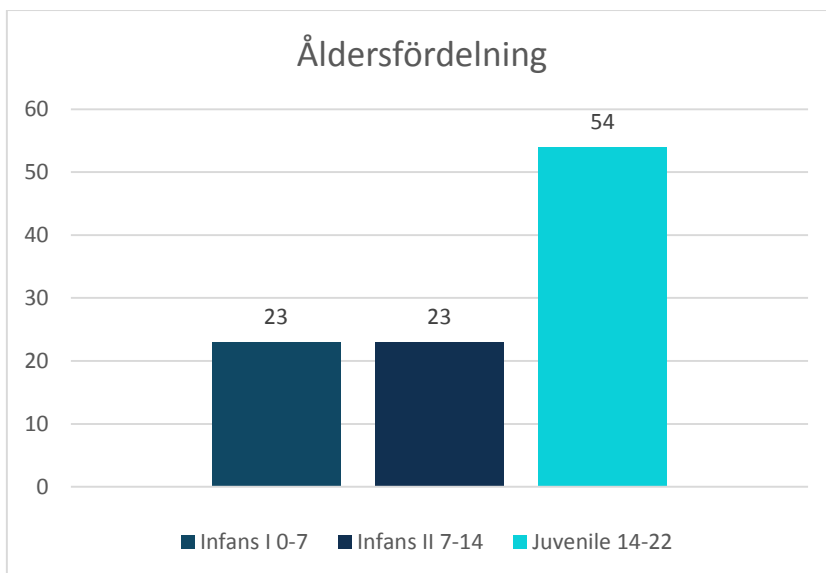
Individ 172 låg begravd i en tegelkista, längre från koret, och bedömdes som 15 år(+/- 30 mån). Två träkistor omnämndes, individ 115 som bedömdes till kvinna (?) 38-44 år och individ 175 som i sin tur bedömdes till kvinna 50-59 år. Individ 102 låg begravd i en träkista på en kalkbädd och bedömdes som adult - senil, ingen närmre ålder- eller könsbedömning gick att göra.

Dessa omnämnda individer har markerats ut på planritningen (se bilaga 1 & 2) för att studera de rumsliga förhållandena. Ingen av gravarna var placerade påtagligt nära koret, utan var snarare placerade bland de övriga gravarna. Av de gravar som var omnämnda i rapporten var individ 131 närmst placerad koret i förhållande till de övriga omnämnda gravarna och var dessutom den enda av de studerade gravarna som blev begravd med ett föremål.

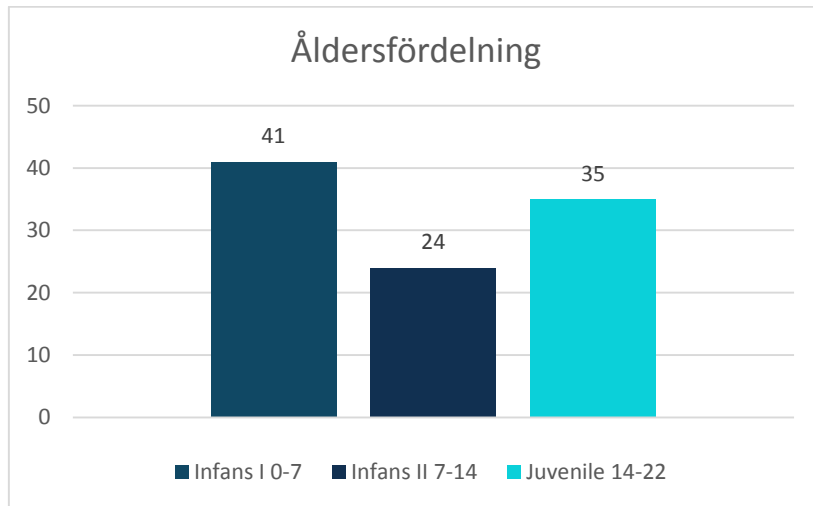
3.2 Åldersfördelning bland subadulta

Figur 7 Åldersfördelning i procent (%) av subadulta i det totala materialet N=30

Figur 8 Åldersfördelning i procent (%) av subadulta i den äldre perioden 1100-1200 N=13

Figur 9 Åldersfördelning i procent (%) av subadulta i den yngre perioden 1200-1560 N=17

Andelen individer tillhörande de yngre ålderskategorierna (infans I och infans II) är högre i det totala materialet (figur 7). Således är den totala medelåldern i det totala materialet (figur 7) lägre i förhållande till den äldre perioden (figur 8). Trots att antalet bedömda individer är mindre i den yngre perioden (figur 9), är andelen subadulta, framförallt tillhörande gruppen Infans I, högre jämfört med den äldre perioden (figur 8). Andelen juvenila är dock något högre i den äldre perioden (figur 8), men gruppen består dock av 7 individer, jämfört med det totala antalet infans, 6 individer. Samma sak gäller för den äldre perioden där andelen barn tillhörande grupperna Infans I och II är högre, men består endast av 11 individer, medan andelen juvenila består av 6 personer.

Tabell 1 Bedömning av de gravar där åldersbedömningen via tänder och epifyssammanväxt inte har överensstämmt. Bedömning av tandframbrott (**Svensson, in prep**).

Grav	Ålder tänder(Svensson, in prep)	Ålder epifyssammanväxt
191	15 år +/- 30 mån	≤ 10 år
216	9 år +/- 24 mån	5-6 år
217	12 år +/- 30 mån	≤ 6 år
223	7-8 år +/- 24 mån	≤ 6 år

235	3 år +/- 12 mån	≤ 2 år
-----	-----------------	--------

Vid bedömning av subadulta påträffades 5 individer där åldersbedömningen varierade beroende på om individen var bedömd med hjälp av tandframbrott eller epifyssammanväxt. Dessa individer presenteras i tabell 1 ovan. Den slutgiltiga åldern har i dessa fall valt att baseras på tandframbrott, snarare än epifyssammanväxt då tandframbrottet är mer genetiskt styrt och mindre påverkat av yttre faktorer, som t.ex. ohälsa (White, et al., 2011, p. 385 f).

4. DISKUSSION

4.1 S:t Jakob och medeltida Lund

Först och främst bör det nämnas att det analyserade materialet endast är en bråkdel av den andelen gravar som bör tillhöra en kyrkogård med en användningstid på ca 400 år. För den osteologiska analysen fick jag tillgång till ungefär halva materialet och efter det sorterades ca 40-50 individer bort pga. tafonomi.

Det mest anmärkningsvärda är antalet barn, vilket motsvarar drygt hälften av det undersökta materialet. Då epifyssammanväxten och tandframbrotten (se tabell 1 s. 20 samt bilaga 3) har påvisat olika åldrar, ibland med en skillnad uppåt fem år, tolkar jag att dessa individer har haft en nedsatt hälsa. Det kan det finnas en individuell skillnad i utveckling och även en eventuell könsspecifik skillnad i epifyssammanväxten. Dock har stora skillnaden vid bedömningen tolkas som nedsatt hälsa då den varit påfallande stor så som fallen presenterade i tabell 1:21 (White, et al., 2011, pp. 447-450). Bristsjukdomar kan bland annat bero på att kroppen inte har möjlighet att uppta näringsämnen, att barnet inte fått i sig tillräckligt med näringsämnen via modersmjölken. Det är även att möjligt att barnen inte ammades och fick näringsbrist till följd av detta, något som skulle vara möjligt om barnen var uppväxta på just ett barnhem. Vid längre pågående bristtillstånd kan detta lämna spår på benen och genom en analys av detta kan man få en tydligare bild av vilka specifika bristsjukdomar som individen var påverkad av (Ortner, 2003 p. 383; Brickley & Ives, 2010). Dock registrerades inte patologier vid denna

studie, vilket inte gör det möjligt att undersöka ett samband mellan skeletala spår av specifika bristsjukdomar av t.ex. skeletal utveckling jämfört med dental. Detta hade varit intressant vid en framtida studiematerialet och kan eventuellt stödja eller motbevisa hypotesen om barnhemmet.

Det är dock intressant att andelen barn tillhörande Infans I och II är så pass hög i den yngre perioden, i förhållande till den äldre. Detta är extra anmärkningsvärt när den yngre perioden är så pass underrepresenterad i antal individer. Totalt motsvarar andelen barn (infans I och II) drygt en tredjedel av individerna tillhörande den yngre perioden. Att barnadödligheten är så pass hög skulle möjligtvis kunna tyda på att hälsan var generellt sämre under den yngre perioden. Ett sådant antagande är dock paradoxalt då vi endast ser de barnen som inte överlever (Wood , et al., 1992). Således är det mycket möjligt att hälsan inte skiljer sig avsevärt mellan de olika perioderna och att barnen överlevde under den äldre perioden och blev vuxna eller tonåringar. Dessutom är genomsnittsåldern generellt högre gällande de subadulta under den äldre perioden, vilket argumenterar för att barnen möjligtvis dog senare under den äldre perioden, vilket kan tyda på en sämre hälsa.

Andelen barn tillhörande infans I-II kan jämföras med Arcinis undersökning av kyrkogården K3 (1200-1536) där ca 38% av de åldersbedömda individerna var barn (infans I-II). Dock var endast 3,5% individer bedömda till juvenila och 20% av barnen bedömdes till att vara spädbarn under 1 år. Den höga barnadödligheten på K3 (1200-1536) var genomgående för yngre och äldre perioder. För Trinitatiskyrkan Angeret, (T2-3) (1020/30-1100) är barnadödligheten något lägre, detta kan tyda på en högre levnadsstandard. Dock är kyrkogård T2-3 (1020/30-1100) likt materialet från S:t Jakob vid andelen vuxna där 34% bedömdes till åldersgruppen adult. Dock bedömdes en lägre andel individer till senila, 1,4%.

Blomqvists (1954) teori om att S:t Jakobs brödraskap i Lund ska ha tagit hand om föräldra- och hemlösa barn tycks inte vara helt orimlig (Blomqvist, 1954, p. 238). Det är dock att ha i åtanke att det endast är de sjuka och avlidna barnen vi ser i materialet. Alltså är det rimligt att fler barn än dem vi ser i materialet har levt kring S:t Jakobs kyrka och socken, men överlevt (Wood , et al., 1992). De överlevande individerna är följaktligen de vuxna, men då inga

patologier eller sjukdomar registrerades under studien är det inte möjligt att avgöra huruvida dessa individer led av näringsbrist, vilket hade varit av intresse att analysera i en relaterad studie. Dock är det svårt att säga huruvida denna teori om ett eventuellt barnhem stämmer eller inte då den osteologiska analysen endast är baserad på ca 100 individer från en kyrkogård som varit aktiv i ca 400 år. Samtidigt är andelen juvenila och barn bedömda till infans II högre i materialet jämfört med Arcinis material, vilket gör att tafonomi inte är en faktor vid bedömningen. Att dessa barn som har dött senare har blivit omhändertagna av ett barnhem kan utläsas i det faktum att de barn som överlevt de första åren borde vara starkare har dött. Detta blir något tydligare då man ser en avstannad utveckling som tyder på näringsbrist, trots att barnen bedömts vara äldre. Den avstannade utvecklingen stämmer således med barnhemshypotesen då dessa barn överlevde så pass länge att utvecklingen hann avstanna och sätta spår i skelettet. För att kunna bevisa eller motbevisa denna teori behövs främst resten av det uppgrävda materialet, och med fördel även det förlorade materialet som inte blev uppgrävt vid bebyggelsen av det nya kvarteret. Trots detta anser jag att hypotesen är något som kan vara intressant att testa med fokus på patologier vid en större analys.

Den breda dateringen av den yngre perioden är dock något orimligt. Då det inte är möjligt att säga när den sista gravsättningen gjordes är det därför möjligt att kyrkogården togs ur bruk långt innan kyrkan revs. Således är den breda dateringen något som problematiserar en analys av den yngre perioden, då vi inte kan bestämma vilka årtal denna period representerar.

Den stora andelen barn kan även bero på att man endast har grävt ut området framför koret, då det var vanligt att vid denna tid placera barnen här på, vilket man ser på kyrkogård K3 (1200-1536) och D3 (1050-1100). Möjligtvis påverkades de medeltida invånarna mycket av Jesus ord "Låt alla barn komma till mig" (Arcini, 1999, p. 32). Det är dock svårt att spekulera huruvida andelen barn i materialet beror på detta eller någon av de tidigare nämnda faktorerna då man samtidigt ser att barn begravdes i utkanten av kyrkogården, även detta på kyrkoråd K3 (1200-1536) och D3 (1050-1100) men även T1 (990-1020/30) (Arcini, 1999, pp. 33, 64). Trots detta är placeringen av barnen en teori som, likt föregående teori, ska tas i beaktning vid en större analys, trots att områdena norr och söder om kyrkan nu är otillgängliga.

Könsbedömningen av individerna i den yngre perioden är endast baserad på 8 st av 35 st skelett, då de övriga inte gick att könsbedöma. Trots ett resultat som påvisar en relativt jämn åldersfördelning ger inte detta material en representativ bild av hur St: Jakobs kyrkogård såg ut mellan 1200-1560-talet, då detta dessutom är en längre period än den äldre perioden. Därför är det inte möjligt att basera en tolkning eller teori gällande könsfördelningen endast på materialet från den yngre perioden.

I det totala materialet är könsfördelningen relativt jämn då andelen män är ca 49 % och andelen kvinnor ca 41 %. Då antalet könsbedömda är så få i den yngre perioden representerar analysen på det totala materialet snarare endast den äldre perioden. Skillnaderna i könsfördelningen är inte påfallande stora. Det är alltså inte möjligt att göra en jämförelse perioderna emellan eller att jämföra de olika perioderna med det totala materialet då det totala materialet i stort sett representerar den äldre perioden gällande könsfördelningen. För att sådana jämförelser ska vara möjliga krävs det i alla fall att hela det uppgrävda materialet analyseras för representativitet.

I hela Arcinis (1999) stora material bedömds generellt fler individer till män snarare än kvinnor. På kyrkogården T2-3 (1020/30-1100) och T5 (1300-1536) var könsfördelningen relativt jämn. Materialet från S:t Jakobs matchar således det material som Arcini (1999) har undersökt i båda perioderna, trots att det är svårt att dra slutsatser av det lilla materialet från den yngre perioden.

Spridningen av gravarna i det analyserade materialet har varit blandat, både gällande ålders- och könsfördelning. Både barn, kvinnor och män har påträffats nära koret och i övrigt har ingen tydlig segregering av män och kvinnor visats, vilket är något man kan förvänta sig från en medeltida kyrkogård i Lund (Arcini, 1999, p. 32). Gravarna närmst koret har inte utmärkt sig från de övriga gravarna. Individerna har både varit kvinnor, barn och män. Dock har ingen av de specifikt nämnda gravarna i rapporten varit begravd påfallande nära koret.

De gravar som nämndes specifikt i rapporten är de enda gravar som fått något utmärkande registrerat i rapporten som kan bidra till en tolkning av begravningsritualerna. En intressant

grav är sambegravningen (233/235) där en man, ca 40-44 år gammal, begravts med ett treårigt barn i famnen. Den osteologiska analysen visade på att barnet var hade sämre hälsa, då epifyssammanväxten inte motsvarade tandframbrottet. Inga patologier, förutom tandsten, kunde finnas på den vuxna mannen. Graven säger alltså inte så mycket mer om individerna mer än att det möjligen fanns någon form av släktskap mellan mannen och barnet. I medeltida lund är det nämligen inte helt ovanligt att barn låg begravda med vuxna, både män och kvinnor. Ibland kan man dessutom se att en av individerna har blivit begravda senare, likt en familjegrav. Dock har man också sett att den vuxne inte alltid har varit en biologisk förälder. Alltså är det möjligt att individer i en sådan sambegravning har varit rent praktisk d.v.s. att dessa två individer har avlidit samtidigt. Dessa sambegravningar med vuxna och barn blev allt mer vanligt runt 1200-talet och senare, dock daterades denna begravning till den äldre perioden (1100-1200) (se bilaga 3) (Arcini, 1999, p. 41f).

Individen begravd i tegelkista (grav 172) var från den yngre perioden och bedömdes till ett femtonårigt barn (+/- 30 mån) med hjälp av tandframbrott och epifyssammanväxt, vilket stämde överens.

De två individerna som begravdes i träkistor (175 och 115) bedömdes till kvinna, 50-59 år gammal, respektive kvinna (?), 38-44 år gammal. I övrigt ser vi inte mer i dessa gravar och har inte tillräckligt med underlag för att diskutera en eventuell status. Individen som blev begravd i träkista på kalkbädd gick endast att bedöma som vuxen individ pga. dålig bevaring.

Grav 131 bedömdes till en kvinna, ca 35 år gammal vid dödstillfället och daterades till den äldre perioden. Hon var även begravd med en pilgrimsmussla på bröstet. Endast ett fåtal pilgrimsmusslor påträffats i medeltida gravar från Norden. Pilgrimsmusslan har haft olika betydelser för de kristna. Ofta plockade pilgrimerna musselskalen från stranden när de vallfärdade och tog sedan tillbaka skalen hem. Man tillverkade även märken av bly, gjutna i skalen för att sy fast på sina kläder. Dessutom är pilgrimsmusslan även en symbol för helgonet, och aposteln, S:t Jakob (Mårtensson, 1980, p. 124). Möjligtvis har kvinnan själv, eller någon i hennes familj, vallfärdat och därigenom fått musselskalet. Samtidigt kan pilgrimsmusslan vara relaterad till kyrkan i sig och helgonet S:t Jakob. Då denna individ låg

begravd så pass nära koret (se bilaga 1) och var dessutom begravad med musslan är det möjligt att hon var av en högre status eller åtminstone av en högre betydelse för den församling som tillhörde kyrkan.

4.2 Jämförande material från medeltida Lund

Likt de tidigare utgrävda lokalerna från medeltida Lund (Arcini, 1999; Mårtensson 1980) är andelen män högre jämfört med andelen kvinnor. Resultatet från denna studie överensstämmer alltså med tidigare studier av medeltida lund, trots ett mycket mindre antal individer. Andelen barn är högre jämfört med Arcinis (1999) undersökning, då resultatet påvisade att drygt 30 % var subadulta i denna studie. Detta är intressant då det finns en teori kring ett eventuellt barnhem. Materialet från S:t Jakob är snarare mer likt materialet från S:t Stefan. Det är dock viktigt att ha i åtanke att materialet från S:t Stefans är mindre än Arcinis.

Genomsnittsåldern på kyrkogården är relativt låg pga. den stora mängden barn. När man jämför med Arcinis (1999) material är dock denna unga medelålder inte helt ovanlig, om än lägre än genomsnittet. De samtida materialen i Arcinis (1999) studie har oftast en medelålder något högre (40-59) bland de adulta, men ett fåtal lokaler har visat på en yngre medelålder likt S:t Jakobs kyrkogård. Samtidigt finns det material som liknar den yngre perioden på S:t Jakobs kyrkogård, alltså material då en stor del och ibland till och med majoriteten, har bedömts som subadulta. En sådan ung medelålder kan tyda på att samhället har varit påverkade av svält eller möjligtvis sjukdomar. Dessa faktorer kan också vara sammankopplade. Det kan även bero på den inflyttning som pågick under den yngre perioden. Dock kan den låga medelåldern även bero på bortfallet.

Gällande tafonomin i materialet från S:t Jakob tycks det vara relativt likt materialet som Arcini (1999) har analyserat. Detta gäller även förekomst av kistor som tycks vara relativt låg, då endast 4 st kistor registrerades bland de individer som ingick i det analyserade materialet.

Dock är bortfallet i materialet från S:t Jakob något större vid könsbedömningen, vilket eventuellt skulle kunna förklaras av avsaknaden av kistor och därmed sämre bevarade bäcken.

I stort sett skiljer sig inte materialet från S:t Jakobs sig avsevärt från de tidigare analyserade samtida materialen från medeltida Lund. Några av de avvikelser som sågs i materialet, exempelvis den låga medelåldern eller könsbedömningen i den yngre perioden, är möjligtvis inte representativ pga. storleken på materialet. Likväl har materialet från S:t Jakob matchat samtida lokaler, så möjligtvis ska resultatet av analysen av S:t Jakobs kyrkogård ses som intressanta indikationer, som dock behöver undersökas närmre.

4.3 Slutdiskussion

Vilka var då människorna som begravdes på S:t Jakobs kyrkogård? Den höga barnadödligheten kan bero på många faktorer, så som urbanisering, generell fattigdom eller det eventuella barnhemmet. Det kan dessutom vara en kombination av dessa tre. Dessa teorier skulle möjligtvis kunna bekräftas, eller motbevisas, genom en studie av eventuella patologier som förekommer i materialet, både av barn och vuxna med hänsyn till den osteologiska paradoxen.

Jag anser att det är rimligt att det har legat ett barnhem i S:t Jakobs socken. Då ett stort antal barn har blivit begravda på kyrkogården, har 43% av dessa barn har överlevt en längre period (tillhörande åldersgrupp juvenile) och det finns också en avstannad utveckling. Dessutom är andelen barn begravdes i kistor på S:t Jakobs kyrkogård låg och det är svårt att se någon omsorg vid begravningen av barn, vilket visades vara vanligare i Arcinis (1999) stora undersökning (Arcini, 1999, p. 32).

Då den största delen av S:t Jakobs socken ägdes av kyrkan är det inte heller omöjligt att en del av dem som begravdes på kyrkogården var knutna till kyrkan, möjligtvis genom att ta hand om de hus som var avsedda för själamässor. Dock finns det inga belägg för detta, varken osteologiskt eller via litteratur och är således endast en teori. Därför är det lika möjligt, och

möjligtvis mer troligt, att de människor som begravdes på kyrkogården har bott omkring S:t Jakobs socken och kyrka, som eventuellt var en kyrka för allmänheten.

Så, kanske var det så att barnen från S:t Jakob blev omhändertagna av ett brödraskap som drev ett barnhem, eller så var det vanliga medeltida människor från en växande stad som tolkade Jesus ord bokstavligt genom att begrava sina barn så nära kyrkans allra heligaste plats som det gick. Oavsett har den osteologiska analysen bidragit till en större och mer målande bild av invånarna från S:t Jakob och medeltida Lund.

5.0 SAMMANFATTNING

1983 gjordes en utgrävning av kyrkogården S:t Jakob men ingen osteologisk studie av materialet gjordes förrän nu. Gravarna daterades till två perioder: den äldre (1100-1200) och den yngre (1200-1520). Jag valde att göra en osteologisk studie av ca hälften av det uppgrävda materialet med fokus på livslängd och kön med målet att föra en socioekonomisk diskussion om vilka som begravdes på kyrkogården. Det fanns väldigt lite information arkeologiskt och skriftligt om vilka som gravlagts på kyrkogården För att fastställa ålder och kön användes bäckenet primärt som kön- och åldersindikator och kraniet användes som komplement. Vidare jämfördes resultatet med två studier av samtida material. Den ena studien var gjord av Arcini (1999) och var mycket omfattande då den var baserad på ca 330 individer. Den andra studien var gjord av Persson och Persson (1981) och var baserad på ett mindre material från den samtida kyrkogården S:t Stefan från Lund.

Under analysen skedde ett stort bortfall pga. tafonomi gällande könsbedömningen, framförallt under den yngre perioden (1200-1520) där endast 8 individer kunde könsbedömas. I övrigt var könsfördelningen jämn, med en något högre andel män jämfört med kvinnor. Detta resultat var förväntat om man ser till de jämförande studierna.

Blomqvist (1954) hävdar att S:t Jakobs brödraskap verkade i kyrkan före reformationen och höll dagliga gudstjänster. Dessutom nämner han att i övriga Europa har brödraskap verksamma under samma helgon har fungerat som barnhem och att det är möjligt att brödraskapet i Lund hade samma uppgift.

Resultatet från åldersbedömningen visade att medelåldern var låg då en tredjedel av materialet bestod av barn. Av barnen bestod 40 % av yngre barn under 7 år. Detta resultat är något avvikande från exempelvis kyrkogård T2-3 (1020/30-1100) från Arcinis (1999) material, samtidigt som det liknar materialet från kyrkogård K3(1200-1536) från samma undersökning. Den höga barnadödligheten och huruvida detta stämmer överens om den redan existerande teorin om barnhemmet. Samtidigt diskuteras möjligheten att barnadödligheten beror på att Lund växte och blev mer tätbefolkat under denna period, då ett tätbefolkat område gör det

lättare för sjukdomar och epidemier att spridas. Dock kan den höga andelen barn bero på att endast området framför koret grävdes ut.

Sammanfattningsvis var resultatet inte särdeles avvikande i förhållande till de jämförande materialen från medeltida Lund. Däremot har studien bidragit med fler teorier som delvis kan bevisas eller motbevisas i en studie med fokus på patologier, bland annat en teori om ett barnhem i S:t Jakobs socken.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Arcini, C., 1999. *Health and Disease in Early Lund*. Lund: Department of community health sciences, Medical faculty, Lund University.
- Bedford, M. et al., 1993. Test of the Multifactorial Aging Method Using Skeletons With Known Ages-at-Death From the Grant Collection. *AMERICAN JOURNAL OF PHYSICAL ANTHROPOLOGY*, Volume 91, pp. 287-297.
- Blomqvist, R., 1954. *Lund Historia 1. Medeltiden*. Lund: CWK Gleerup.
- Boldsen, J. L. & Milner, G. R., 2012. Estimating Age and Sex from Skeleton, a Paleopathological Perspective. In: A. L. Grauer, ed. *A Companion to Paleopathology*. s.l.:BlackwellPublishing Ltd., pp. 268-284.
- Brickley, M. & Ives, R., 2010. *The Bioarchaeology of Metabolic Bone Disease*. s.l.:Academic Press.
- Bruzek, J., 2002. A Method for Visual Determination of Sex, Using the Human Hip Bone. *American Journal of Physical Anthropology*, Volume 117, pp. 157-168.
- Bruzek, J. & Murail, P., 2006. Methodology and Reliability of Sex Determination From the Skeleton. In: A. Schmitt, E. Chunha & J. Pinheiro, eds. *Forensic Anthropology and Medicine: Complementary Sciences From Recovery to Cause of Death*. Totowa, NJ: Humana Press Inc., pp. 225 - 242.
- Buckberry, J. & Chamberlain, A., 2002. Age Estimation From the Auricular Surface of the Ilium: A Revised Method. *AMERICAN JOURNAL OF PHYSICAL ANTHROPOLOGY*, 119(3), pp. 231-239.
- Buikstra, J. E. & Ubelaker, D. H., 1994. *Standards for data collection from human skeleton remains*. Fayetteville, Ark: Archeological Survey research series 44.
- Cardoso, H. . F., 2008. Epiphyseal Union at the Innominate and Lower Limb in a Modern Portuguese Skeletal Sample, and Age Estimation in Adolescent and Young Adult Male and Female Skeletons. *AMERICAN JOURNAL OF PHYSICAL ANTHROPOLOGY*, Volume 135, pp. 161-170.
- Carelli, P., 2001. *En kapitalistisk anda*. Lund: Almqvist & Wiksell International.
- Cox, M. & Mays, S., 2000. Sex Determination in Skeletal Remains. In: M. Cox & S. Mays, eds. *Human Osteology: In Archaeology and Forensic Science*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 117-129.

Garvin, H. M. et al., 2012. Developments in Forensic Anthropology: Age-at-Death Estimation. In: D. C. Dirkmaat, ed. *A Companion to Forensic Anthropology, First edition*. s.l.:Blackwell Publishing Ltd., pp. 200-223.

Holmgren, C., 2015. *Sökandet efter aktivitet: En osteologisk analys av St. Jakobs medeltida kyrkogård i Lund utifrån osteoartros, entesopatier och asymmetri*, Lund: Institutionen för arkeologi och antikens historia.

Larsen, C. S., 1997. *Bioarchaeology: Interpreting behavior from the human skeleton*. 1 ed. Cambridge: Cambridge University Press.

Lovejoy, C. O., Meindl, R. S. & Mensforth, R. P., 1985. Multifactorial Determination of Skeletal Age at Death: A Method and Blind Tests of Its Accuracy. *AMERICAN JOURNAL OF PHYSICAL ANTHROPOLOGY*, Volume 68, pp. 1-14.

Milner, G. R. & Boldsen, J. L., 2012. Skeletal Age Estimation: Where We Are and Where We Should Go. In: D. C. Dirkmaat, ed. *A Companion to Forensic Anthropology, First Edition*. s.l.:Blackwell Publishing Ltd., pp. 223-238.

Milner, G. R. & Boldsen, J. L., 2012. Transition Analysis: A Validation Study With Known-Age Modern American Skeletons. *AMERICAN JOURNAL OF PHYSICAL ANTHROPOLOGY*, Volume 148, pp. 98-110.

Mårtensson, A. W., 1980. *S:t Stefan i Lund*. Lund: Gamla Lund förening för bevarande av stadens minnen .

Ortner, D. J., 2003. *Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*. s.l.:Academic Press.

Persson, E. & Persson, O., 1981. Medeltidsfolket från kvarteret Repslagaren. In: A. W. Mårtensson & J. Jonsson, eds. *S:t Stefans i Lund*. Lund: Gamla Lund förening för bevarande av stadens minnen, pp. 151 - 169.

Petersen, H. C., 2008. Det osteologiske paradoks. In: *Biologisk Antropologi med human osteologi*. Danmark: Gylendal, pp. 309-318.

Ramberg, J., 2014. *Nationalencyklopedien*. [Online]
Available at: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/urkund>
[Accessed 03 12 2014].

Roman, E., 2011. *Segregationen på medeltida kyrkogårdar, En inblick i Västerhus och Löddeköpinge kyrkogård*, Stockholm: Stockholms universitet.

Ryding, O., 1988. *Redogörelse för arkeologisk undersökning Kv. Gråbröder 32*, Lund: Kulturhistoriska museet för södra Sverige.

Schaefer, M., Black, S. & Scheuer, L., 2009. *Juvenile Osteology: A Laboratory and Field Manual*. 1 ed. London: Elsevier Inc.

Svensson, C., in prep. *Kandidatuppsats*, Lund: Lunds Universitet: Institutionen för Arkeologi och Antikens Historia.

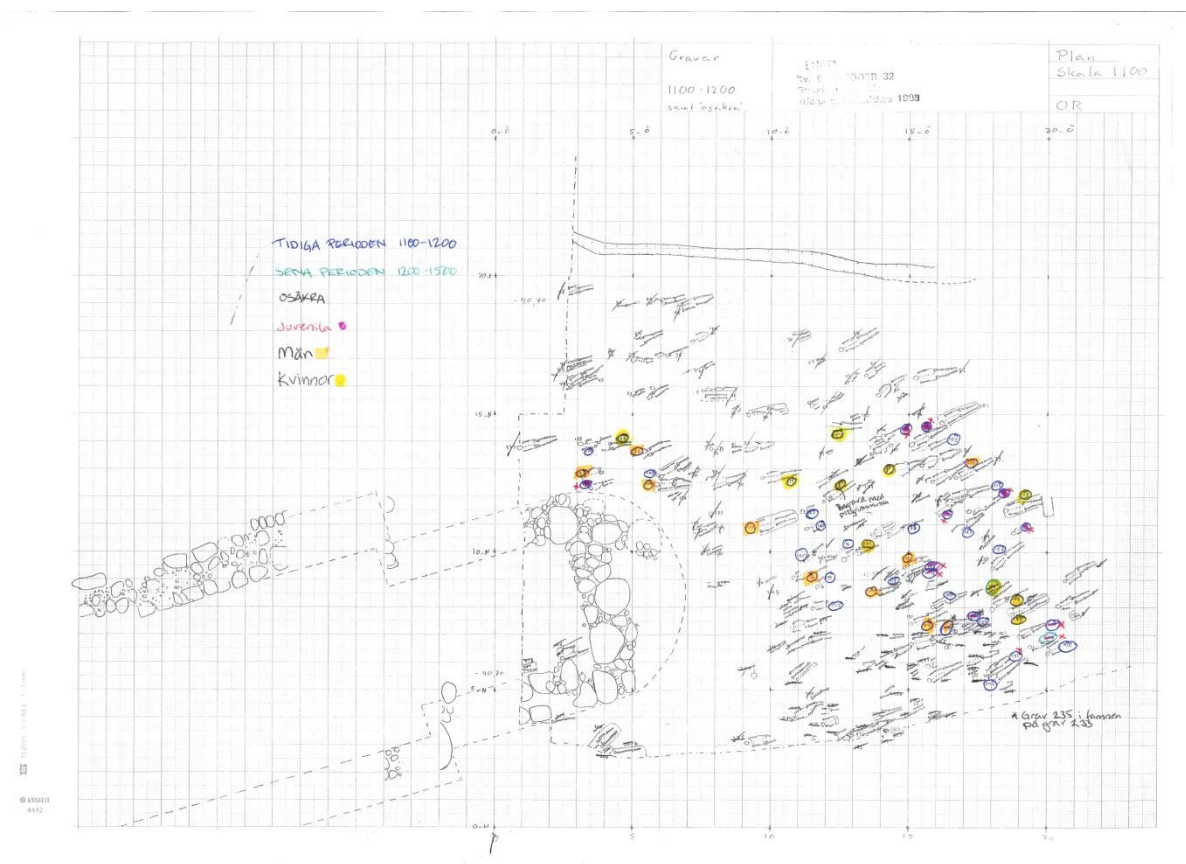
Walrath, D. E., Turner, P. & Bruzek, J., 2004. Reliability Test of the Visual Assessment of Cranial Traits for Sex Determination. *American Journal of Physical Anthropology*, Volume 125, pp. 132-137.

White, T. D., Black, M. T. & Folkens, P. A., 2011. *Human osteology*. 3 ed. California: Elsevier Academic Press.

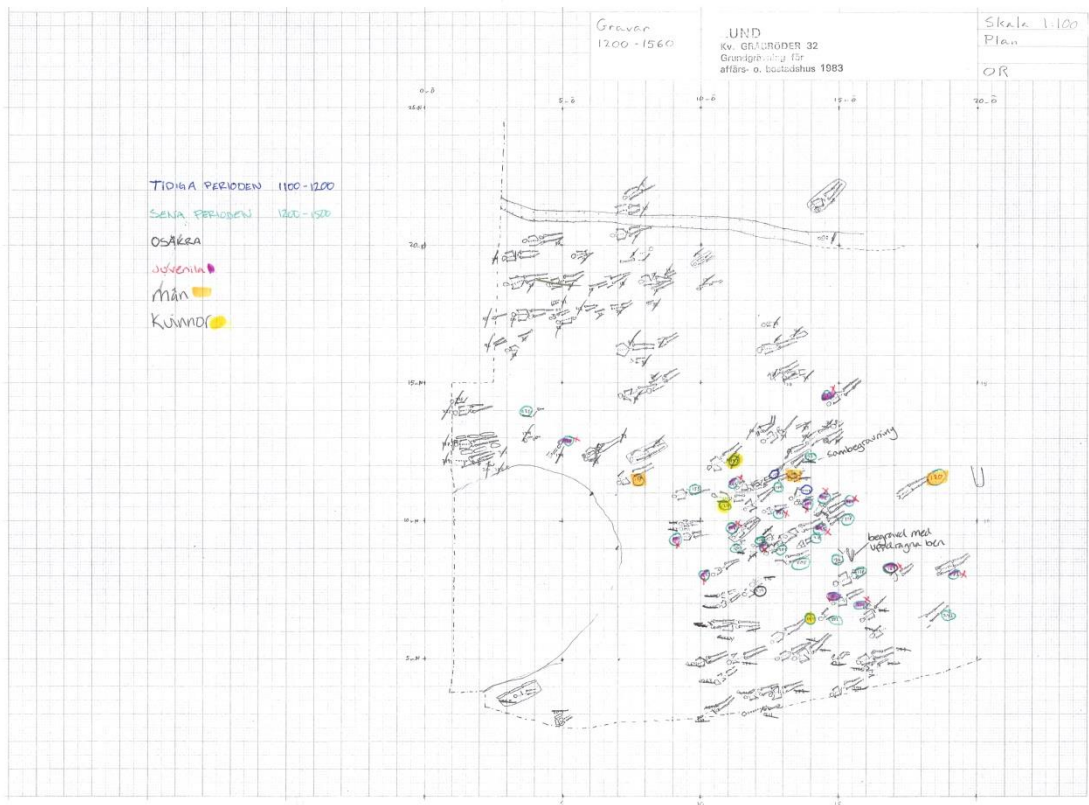
Wood, J., Milner, G., Harpending, H. & Weiss, K., 1992. The Osteological Paradox: Problems of Inferring Prehistoric Health From Skeletal Samples. *Current Anthropology*, 33(4), pp. 343-370.

BILAGOR

Planritningar

Bilaga 1 Spridningen av gravar tillhörande den äldre perioden (1100-1200). Från ritningar gjorda av Ryding (1985)

Bilaga 2 Spridningen av gravar tillhörande den yngre perioden (1200-1560). Från ritningar gjorda av Ryding (1985)

Databas innehållande de bedömda individerna

Bilaga 3 Tabell över alla bedömda individer i denna studie

Gravnummer	Gravfält	Kön	Ålder	Åldersgrupp
100	1	5	60	senil
101	1	5	51-59	matur
102	1	9		Adult-Senil
103	1	9	50-59	matur
104	1	2	50-59	matur
105	1	9	35-39	adult
106	1	5	20	adult
108	1	9	12-23	juvenil-adult
111	1	9	14-19	juvenil
112	1	9	14-17	juvenil
114	1	2	30-34	adult
115	1	2	38-44	adult-matur
116	2	9	14-21	juvenil
117	2	9		Adult-Senil
118	1	9	<2	Infans
119	1	1	30-39	adult
120	2	4	40-44	matur
121	2	9	35-39	adult
122	1	2	40+/-10	matur
123	1	3	40-44	adult
124	2	2	40-44	matur
125	1	9		Adult-Senil
126	1	9	14-21	juvenil
128	1	4	40+/-5	matur
130	2	9	2+/-8	infans
131	1	2	30-35	adult
132	1	4	35-39	adult
135	2	5	25-30	adult
138	1	9	60	senil
139	1	9	6+/-24	infans
140	2	9	4+/-12	infans
143	2	1	60	senil

145	2		5	40-44	matur
146	2		9	25-39	adult
149	1		9		Adult-Senil
150	2		9	2+/-8	infans
151	1		9	5+/-16	infans
155	2		9		Adult-Senil
156	1		5	21+/-24	adult
157	1		9	45-49	matur
160	1		9		Adult-Senil
161	2		9	2-6	infans
162	2		9	6-12+/-30	infans
163	1		5	35-39	adult
165	2		9		Adult-Senil
167	1		2	20-40	adult
168	1		9		Adult-Senil
169	2		9	<5	infans
170	1		2	60	senil
171	2		9	7+/-24	infans
172	2		9	15+/-30	juvenil
173	1		2	60	senil
175	1		1	50-59	matur
176	1		9		Adult-Senil
177	2		9	25-29	adult
179	2		3	35-39	adult
180	1		9	20-30	adult
181	2		9	<6	infans
184	2		9	11+/-30	infans
185	1		3	35-39	adult
186	2		9		Adult-Senil
187	1		9		Adult-Senil
188	1		9	2-11	infans
190	1		9	50-59	matur
191	2		9	12+/-30	juvenil
193	1		5	20-21	adult
194	2		2	60	senil
196	1		9		Adult-Senil
200	2		9	1,5+/-6	infans
201	2		9	60+	senil
202	1		9	5-16	infans-juvenil
205	2		9	60	senil

207	0		9	Adult-Senil
208	2		9 7+/-24	infans
209	1		5 50-59	matur
210	1		9 17-25	adult
216	1		9 6-9+/-24	infans
217	1		9 6-12+-30	infans
218	2		9 60	senil
222	0		4 25-29	adult
223	2		9 6+-24	juvenil
224	1		9	Adult-Senil
225	2		9 14-19	juvenil
231	1		9 12+/-30	juvenil
232	1		9	Adult-Senil
233	1		5 40-44	matur
235	1		9 3+/-12	infans
236	2		9	Adult-Senil
239	0		9	Adult-Senil
241	1		5 25-35	adult
242	1		9 20-24	adult
97	2		9 11-15+-30	juvenil
98	1		9 15+-30	juvenil

Bilaga 4 Könsbedömning

Kranie

Tabell 1 Karaktärer använda vid könsbedömning av kranie. Graderas enligt 1-5 1=Male 2=Male? 3=ambiguous 4=female? 5=female

Karaktär	R/dxt	L/sin
Glabella		
Crista nuchalis externa		
Margo Supra Orbitalis		

Processus Mastoideus		
Mandibula Ramus		
Mandibula U/V-shape		
Mandibula "gonial flare"		
Mental eminence		
Orbita, shape (Square, Round)		
Summering		

Bäcken

Tabell 2 Karaktärer använda vid könsbedömning av bäcken. Graderas enligt 1-5 1=Male 2=Male? 3=ambiguous 4=female? 5=female

Karaktär	R/dxt	L/sin
Subpubic angle		
Subpubic concavity		
Medial aspect of ramus		
Ventral arc		
Incisura ischiadica major		
Foramen obturatum		
Sulcus preauricularis		
Greater sciatic notch		
Summering		

Bilaga 5 Åldersbedömning vuxna

Facies Auricularis (Lovejoy et al 1985)

	R/dxt	L/sin
Lovejoy et al, phase		
Lovejoy et al, age		

Symphysis pubica

	R/dxt	L/sin
Todd, phase		
Todd, age		
Suchey-Brooks, phase		
Suchey-Brooks, age		
Sammanfattning		